

NASIONALE SENIOR CERTIFIKAAT-EKSAMEN
NOVEMBER 2023

GESKIEDENIS: VRAESTEL II

<p>BRONMATERIAALBOEKIE VIR AFDELING B EN AFDELING C</p>
--

BRON A

Hierdie is 'n uittreksel oor Suid-Afrika se oorgang na demokrasie, vanaf 'n webwerf deur Michigan State University en ander instansies in die Verenigde State, wat in veral Afrika- en Suid-Afrikaanse geskiedenis belangstel. Die webwerf heet: *Oorkom apartheid*.

... Demokrasie het nie spontaan ontstaan nie; dit moes moeisaam* gebou word, baksteen vir baksteen. Dit was 'n komplekse proses, ná jare van veelvlakkige* stryd en in die 1990–1994-tydperk gepaardgaande met ... geweld, aangesien gevestigde belange* verandering teengestaan het ... Die kern van die sukses van onderhandelinge was die kompromieë wat aan alle kante aangegaan is om 'n vreedsame oorgang na demokrasie te verseker. ... Die belangrikste politieke partye het fundamentele kompromieë aangegaan wat stabiliteit gedurende die oorgangstydperk verleen het: ... Die skrikbeeld* van toenemende geweld en die gevaar van ekonomiese chaos het onderhandelars waarskynlik daartoe gedryf om konsensus te bereik. Interne faktore was deurslaggewend om apartheid se val teweeg te bring. Dekades van veelvlakkige populêre* weerstand het Suid-Afrika se politieke en ekonomiese lewensvatbaarheid* ondermyn ... As die ekonomie sou oorleef, het die werkersklas en die opkomende swart middelklas volle politieke regte nodig ... **(Paragraaf 1)**

... Die rol van individue in die totstandkoming van hierdie geskiedenis was uiters betekenisvol. Nelson Mandela het buitengewone vermoëns van staatsmanskap gehad, sowel as 'n demokratiese visie, gebaseer op versoening en inklusiwiteit ... Dié wat die vredesproses moontlik gemaak het sluit 'n diverse groep merkwaardige persone in, onder andere Aartsbiskop Desmond Tutu en ander kerkleiers soos Beyers Naudé; ANC- en NP-onderhandelars Cyril Ramaphosa en Roelf Meyer; geloofwaardige ANC-figure soos Thabo Mbeki; die Kommunistiese Party se Joe Slovo; ook nuwerheidsleiers. Elke kant moes betroubare leiers hê wat hul kiesafdelings* in die ooreenkoms kon betrek. Boonop het gewone Suid-Afrikaners ... deur hul bywoning van tallose saamtrekke en tydens die verkiesing, 'met hul voete gestem' vir vryheid en demokrasie ... **(Paragraaf 2)**

[Beskikbaar by: AANLYN: <https://overcomingapartheid.msu.edu/unit.php?id=65-24E-6> (Verkry 15 Februarie 2023)]

*moeisaam – op 'n manier wat baie tyd en moeite verg

*veelvlakkige – met baie verskillende aspekte daaraan

*gevestigde belange – diegene met redes om verandering te probeer voorkom

*skrikbeeld – iets wat gevrees word en onaangenaam of gevaarlik kan wees

*populêre – gewild, onder die mense

*lewensvatbaarheid – vermoë om suksesvol te werk

*kiesafdelings – groepe mense waarin elke groep gedeelde belange het

BRON B

Hier is 'n foto van De Klerk en Mandela geneem op 10 Desember 1993 waar hulle die Nobelprys vir Vrede in Oslo ontvang. Dit verskyn in 2021 in 'n aanlyn-artikel deur Andrew Meldrum en Cara Anna op die *Associated Press*-webwerf.

[Beskikbaar by: AANLYN: <<https://apnews.com/article/nobel-prizes-africa-south-africa-cape-town-nelson-mandela-053369ff45d22ab9a1011eebac4ca24a>> (Verkry 20 Februarie 2023)]

BRON C

Hier is 'n uittreksel uit 'n aanlyn-artikel gepubliseer op 12 November 2021 deur *Time Magazine* en geskryf deur Richard Stengel.

... Daar was niks in De Klerk se geskiedenis wat jou sou laat dink hy sou 'n hervormer word nie. Hy is in 'n baie konserwatiewe sekte van die NG Kerk gebore. Sy pa was 'n kabinetslid van die eerste apartheidsregering in 1948. ... Maar mettertyd het hierdie somber* en regsgeleerde Afrikanerpolitikus besef dat sy wit heerssugtige ideologie aan die verkeerde kant van die geskiedenis was ... Maar ek glo nie hy het op daardie stadium gedink dat wat hy besig was om te doen, tot 'n een-man, een-stem swart meerderheidsregering sou lei nie ... **(Paragraaf 1)**

De Klerk het 'n uiters moeilike balanseertoertjie gehad om uit te voer. Hy het 'n dreigende muitery* in sy eie party, van wie baie gedink het hy gaan te ver in die gesig gestaar. Hy het 'n uitdaging gehad van 'n toenemend gewilde Konserwatiewe Party, meer regs as hyself. Hy het ook te doen gehad met 'n gewelddadige ekstremistiese vleuel wat geglo het dat wit burgermagte* die Swart massas moes aanval ... Mandela het dit verstaan ... Mandela het nodig gehad dat De Klerk aan bewind bly en sy eie regtervleuel probeer paai. ... **(Paragraaf 2)**

[Aangepas en beskikbaar AANLYN by: <<https://time.com/6116963/nelson-mandela-F.W.-de-klerk/>> (Verkry op 13 Februarie 2023)]

*somber – ernstig in jou houding of voorkoms

*muitery – openlike teenstand teen die verkose gesag

*burgermagte – militêre magte wat uit gewone mense bestaan

BRON D

Hier is 'n uittreksel uit 'n webwerf oor die Suid-Afrikaanse Geskiedenis

Die ineenstorting van die USSR in 1989 het beteken dat die Nasionale Party nie meer kommunisme as regverdiging vir onderdrukking kon gebruik nie. Die ANC kon ook nie meer op die Sowjetunie staatmaak vir ekonomiese en militêre ondersteuning nie. Teen die einde van die 1980's was die Sowjetunie in 'n politieke en ekonomiese krisis ... In 1989 het president F.W. de Klerk ... verklaar dat die ineenstorting van die Sowjetunie deurslaggewend was om hom te oorreed om die volgende stap te neem: **(Paragraaf 1)**

*"Die ineenstorting van die Sowjetunie het gehelp om ons jarelange kommer oor die invloed van die Suid-Afrikaanse Kommunistiese Party binne die ANC-alliansie te verwyder [...]" **(Paragraaf 2)***

*Ongeveer dieselfde tyd het die ANC 'n soortgelyke gevolgtrekking gemaak dat dit nie 'n revolusionêre oorwinning binne die afsienbare toekoms kon behaal nie [...] die ineenstorting van die Sowjetunie – wat tradisioneel een van die ANC se belangrikste bondgenote en verskaffers was – het daartoe gelei dat die organisasie 'n meer realistiese standpunt die magsbalans ingeneem het. Die ANC het tot die gevolgtrekking gekom dat sy belange die beste gedien kon word deur onderhandelings te aanvaar [...]" **(Paragraaf 3)***

[Aangepas en beskikbaar AANLYN by: <<https://www.sageskiedenis.org.za/article/grade-12-topic-4-end-cold-war-and-new-global-world-order-1989-present>> (Verkry op 10 Februarie 2023)]

BRON E**'n Uittreksel uit 'n onderhoud van Jeff Cunningham (Thunderbird School Of Global Management Arizona State University) met F.W. de Klerk op 5 Julie 2017.**

Frederik Willem (F.W.) de Klerk was 'n uiters suksesvolle Suid-Afrikaner ... maar toe sy land op die randjie van anargie* was, het hy besluit om iets daaraan te doen. De Klerk is in 1989 tot president van Suid-Afrika verkies ... **(Paragraaf 1)**

Die regerende wit meerderheid het dekades lank die mag gehad. Om hulle te oorreed om die leisels aan 'n grondwetlike meerderheid te oorhandig waarin hulle in die minderheid sou blyk te wees, was 'n formidabele* uitdaging. Dat hy sy kiesers ná net 'n kort tydjie in die hoogste amp kon oortuig, is net een verstommende hoofstuk van sy verhaal. **(Paragraaf 2)**

Hoe De Klerk daardie proses hanteer het, en ... Nelson Mandela ná 27 jaar se gevangenskap bevry het en Suid-Afrika in 'n grondwetlike demokrasie omskep het, is sy nalatenskap. In ons onderhoud sou hy net erken: "Ek het dit nie self gedoen nie. Ek het net 'n rol gespeel." Sy opvolger as president, Nelson Mandela, het dit duidelik gemaak dat dit sonder De Klerk nie moontlik sou gewees het nie ... **(Paragraaf 3)**

[<Aangepas en beskikbaar AANLYN by: <https://thunderbird.asu.edu/thought-leadership/insights/fw-de-klerk-man-who-ended-apartheid-freed-mandela-and-honored-his> (Verkry 10 Februarie 2023)>]

*anargie – 'n toestand van erge wanorde en wetteloosheid in die samelewing wat veroorsaak word deur 'n verwerping van gesag

*formidabele – groot en kragtig

BRON F**Hierdie uittreksel kom uit 'n artikel in die *Wall Street Journal* deur Jackie Bischof, op 11 November 2021.**

... Mnr. De Klerk, wat van 1989 tot 1994 president van Suid-Afrika was, geniet erkenning dat hy lede van sy regering oortuig het dat apartheid nie meer 'n lewensvatbare* regeringsbeleid was nie. In sy eerste openingstoespraak in die Parlement in Februarie 1990 het hy die verbanning van opposisiepartye opgehef en die vrylating van politieke gevangenes aangekondig, mnr. Mandela ingesluit. Gesprekke het begin tussen sy Afrikaner-geleide regering en opposisiepartye, insluitende mnr. Mandela se African National Congress. "Die tyd van geweld is verby," het hy destyds gesê. "Die tyd vir heropbou en versoening het aangebreek." **(Paragraaf 1)**

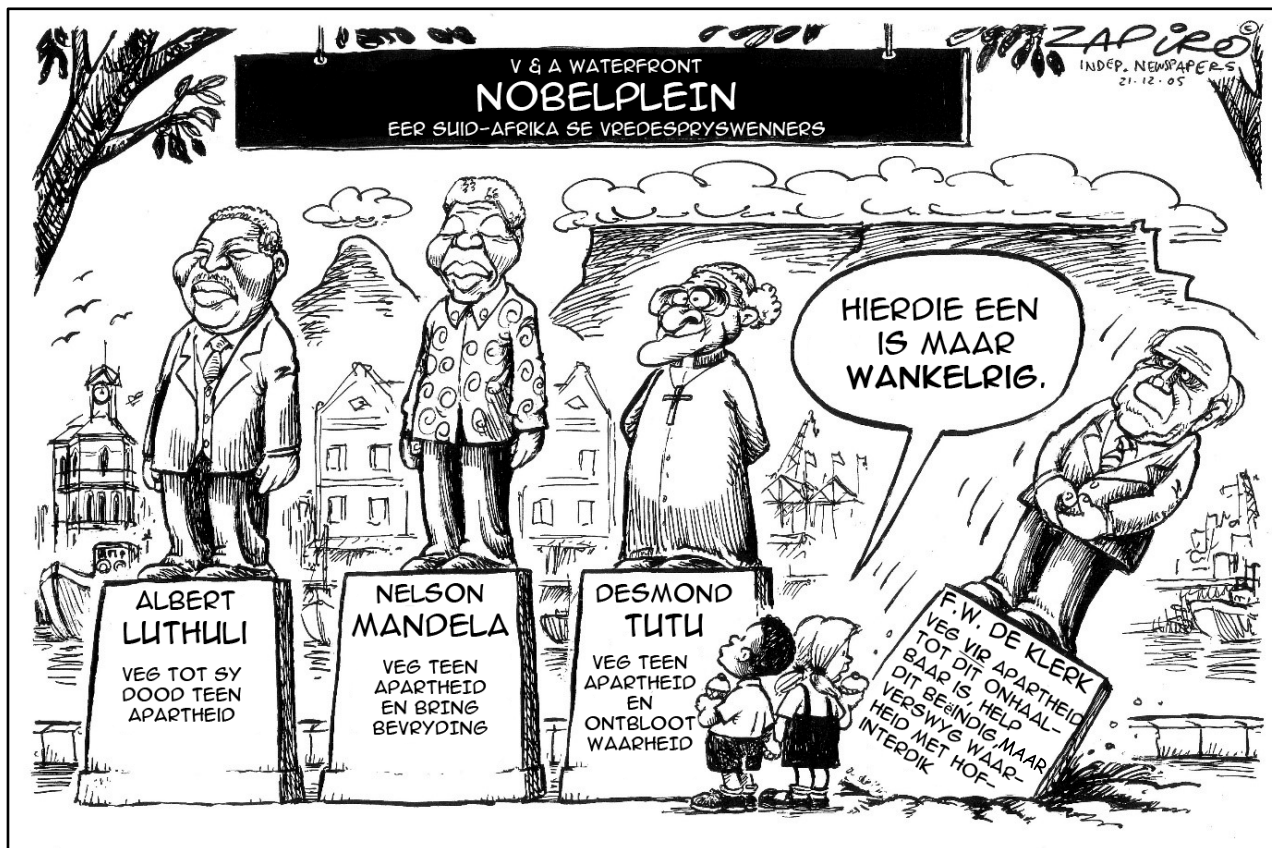
Mnr. De Klerk se ommeswaai het laat in sy politieke loopbaan gekom. Hy het apartheid se 'afsonderlike ontwikkeling'-beleide ondersteun, en het selfs gedurende sy tyd as minister van onderwys rassese segregasie in universiteite voorgestaan. Mnr. Mandela het ook soms sy frustrasie uitgespreek met mnr. De Klerk en sy regering se versuim om Swartes wat teen apartheid betoog het, te beskerm ... Suid-Afrika se wit-geleide regering het 'n aaklige situasie in die gesig gestaar toe mnr. De Klerk in 1989 aan bewind gekom het. Die land was feitlik bankrot ná jare van internasionale sanksies. ... Party waarnemers het 'n dreigende rasseoorlog voorspel ... **(Paragraaf 2)**

[Aangepas en beskikbaar AANLYN by: <<https://www.wsj.com/articles/f-w-de-klerk-south-african-president-who-helped-end-apartheid-dies-at-85-11636628616>> (Verkry op 12 Februarie 2023)]

* lewensvatbaar – in staat om suksesvol te werk

BRON G

Hierdie spotprent is in 2005 deur die Suid-Afrikaanse spotprenttekenaar Zapiro geteken. Dit vergelyk F.W. de Klerk se nalatenskap met dié van Desmond Tutu, Nelson Mandela en Albert Luthuli (ANC-president 1952–1967). Al vier het die Nobelvredeprys vir hul bydraes tot Suid-Afrika ontvang.

[AANLYN beskikbaar by: <<https://mg.co.za/cartoons/2005-12-20-zapiro-1345/>> (Verkry 12 Februarie 2023)>]

BRON H

Hier is 'n uittreksel uit *The Rise and Fall of Apartheid*, 'n boek deur die historikus David Welsh.

... Teen die vroeë 1980's was dit vir De Klerk duidelik dat apartheid katastrofies* misluk het en dat die menslike koste daarvan boonop enorm was ... Geen blywende oplossing, het hy geglo, kan op onreg gegrond wees nie ... De Klerk het vir sy broer gesê: 'Ek het 'n groot sprong in my eie gedagtes geneem, meer beslissend as baie ander Nasionale Party politici, dat magsdeling met swartmense die regte politieke koers vir 'n nuwe politieke bedeling* is ... In 1989 het hy sy standpunte verduidelik ... [Een opsie was om] die noodsaaklikheid van fundamentele grondwetlike verandering aan te spreek, demokratiese beginsels te erken, maar te onderhandel om die oorheersing of ondergeskiktheid van enige groep te voorkom ... De Klerk het geen ander keuse gehad as om voorgestelde veiligheidsmaatreëls* vir minderhede te beklemtoon indien hy sy hervormingsprogram aan wit kiesers wou verkoop nie...'

[Aangepas van: David Welsh, *The Rise and Fall of Apartheid*. 2009. Jonathan Ball Uitgewers. Bladsy 355–357]

*katastrofies – rampspoedig, wat groot skade daaraan behels

*bedeling – 'n politieke stelsel wat op 'n bepaalde tydstip funksioneer

*veiligheidsmaatreëls – maatreëls om te verhoed dat iets ongewens gebeur